

Юрій Мицик, Інна Тарасенко

**З документації Свято-Михайлівського
Видубицького монастиря у Києві
XVII — початку XVIII ст.:
маєтності на Корсунщині**

У дослідженні представлені документи XVII — початку XVIII ст. зі Свято-Михайлівського Видубицького монастиря на маєтності на Корсунщині.

Ключові слова: Свято-Михайлівський Видубицький монастир, документи, Іван Мазепа.

В исследовании представлены документы XVII — начала XVIII в. из Свято-Михайловского Выдубицкого монастыря на имения на Корсунщине.

Ключевые слова: Свято-Михайловский Выдубицкий монастырь, документы, Иван Мазепа.

Documents of the 17th — the early 18th century from the St. Michael's Vydubys'tky Monastery on estates in the Korsun'schyna are presented in the paper.

Keywords: St. Michael's Vydubys'tky Monastery, documents, Ivan Mazepa.

У 2011 р. вийшов том документації Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря у Києві, який містив у собі цінні універсали й листи гетьманів, полковників, сотників Війська Запорозького, королів Речі Посполитої, грамоти й листи церковних ієрархів, різноманітні купчі¹. Вони стосувалися насамперед господарської діяльності монастиря, розширення його маєтностей і є цінним джерелом не тільки економічної, а й політичної, церковної і культурної історії України. Нині готується до друку

¹ Документальна спадщина Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря у Києві XVI–XVIII ст. / Упорядники: Ю.А. Мицик, С.В. Сохань, Т.В. Міцан, І.Л. Синяк, Я.В. Затилюк. — К., 2011.

другий том запланованої Інститутом української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України фундаментальної археографічної серії, в якому буде представлено документацію Свято-Михайлівського Видубицького і Спаського Максаківського (під Меною) монастирів. Якщо видання документації Золотоверхого монастиря полегшувалося тим, що майже вся вона була зібраною у дбайливо переписаній у середині XVIII ст. копійній книзі (це саме стосується і Максаківського монастиря), то документи Видубицького монастиря збереглися у вигляді розрізнених зв'язок, котрі архівісти зібрали до купи у дореволюційний час. Основу їх склала зв'язка, яка є незавершеною копійною книгою.

Між тим, дана документація ані за своїм обсягом, ані джерельною цінністю не поступається документації Золотоверхого монастиря. До того ж вона стосується не лише монастирських маєтностей Київщини, а й інших регіонів (Корсунщина), навіть за межами сучасної України (Мозирщина). У даній публікації подаємо тексти документів, що стосуються Корсуня й Корсунщини, які наведено в рукописі двома блоками, переписаними в основному двома різними почерками середини XVIII ст. Копіюстами виступали ієромонахи Іларіон і Гавриїл.

Видубицький монастир, як і всі інші, зберігав в першу чергу універсали, привілеї, купчі тощо, які підтверджували його права та те чи інше рухоме й нерухоме майно, щоб у разі потреби відстоювати ці права в судах. З тієї самої причини зберігалися документи і з історії маєтностей, які часто переходили з рук в руки, перш ніж стали власністю монастиря.

Особлива цінність цієї монастирської документації полягає в тому, що документація полкових і сотенних козацьких канцелярій Правобережної Гетьманщини зазнала особливо сильних втрат ще в часи сумнозвісної «Руїни», та й подальші часи аж ніяк не сприяли їх збереженню. Досить заглянути в каталог Центрального державного історичного архіву України у Києві. Тут описані зібрання документів сотень і полків Лівобережної і Слобідської України, а аналогічні документи Правобережної України представлені окремими одиницями². Так, Корсунська полкова канцелярія представлена всього чотирма документами другої половини XVII — початку XVIII ст., які ми надрукували у «Корсунському часописі», в т. ч. лист І. Мазепи щодо кривд Ківшуватицькому монастиреві до богуславського і корсунського полковника Самійла Івановича (Самуся)³. До речі, такого полковника не називає жоден покажчик корсунської старшини.

Отже, нижче подаємо переважну більшість монастирських документів, які стосуються Корсунського полку (всього 21). Один з них (угода між

² Центральный государственный исторический архив УССР в Киеве. Путеводитель. — К., 1958.

³ Мицик Ю.А. Унікальні документи Корсунської полкової канцелярії XVII–XVIII століть // Корсунський часопис. — Корсунь-Шевченківський, 1996. — № 4. — С. 3–6.

братами Шупиченками) був виданий нами за іншим списком у згаданій публікації у «Корсунському часописі». Насамперед відзначимо два універсали і два листи гетьмана Івана Мазепи, які досі не були видані і не були уведені до наукового обігу, одного універсалу гетьмана Івана Скоропадського, двох листів корсунського полковника Андрія Кандиби, які досі не друкувалися. Таким чином, потроху поповнюється «Український дипломатарій XVI–XVIII ст.», в якому заплановано видати всю документацію козацької старшини. Ці та інші документи, які наводяться нижче, проливають світло на історію Корсунського полку, особливо початку XVIII ст. Виявляється, що в часи Мазепи продовжувалося життя на цих теренах, незважаючи на роки «Руїни»; видно, що гетьмани Мазепа і Скоропадський розглядали Корсунський полк як невід'ємну частину Гетьманщини. Хоча ім'я Андрія Кандиби, корсунського полковника у 1708–1710 рр., відзначається у одному з найавторитетніших покажчиків⁴, але навіть там не зазначено ім'я корсунського наказного полковника у 1710 р. Михайла Романовича (був одночасно полковим суддею), а каденція іншого корсунського наказного полковника Семена Нестеренка показана у 1709 р., хоча, як виявляється, він був на цій посаді і в 1708 р., а ще до того ж обіймав посаду полкового судді. Полковник Яків Петрович (був на цій посаді у 1660 р.) за Ю. Гаєцьким⁵, або Яків Петрович Улезько, який, за точнішими даними В.В. Кривошеї, обіймав цю посаду у 1656, 1659–1662, 1663–1664 рр.⁶ Чи не його родичами (братом і сином ?) були корсунський священик Олексій Петрович, який згадується в документі за 1665 р. і Сила Петрович, полковий хорунжий у 1710 р. Документи проливають певне світло на біографії інших керівників Корсунського полку доби «Руїни». Так, названо ім'я корсунського полкового судді у 1660 р. — Чиртан (явно тюркське ім'я) Павлович, у 1708 р. — полкового осавула Данила Сомтанського (?), у 1708 р. — корсунського сотника Павла Михайловича, у 1710 р. — наказного корсунського полковника Михайла Романовича. Влітку 1710 р. у Корсуні з волі гетьмана І. Скоропадського перебував генеральний осавул Війська Запорозького Степан Іванович Бутівч (обіймав цю посаду у 1709–1717 рр.).

Серед старшини 1660 р. бачимо Самійла Сухопару, Івана Дубину, (Григорія) Гуляницького, які були корсунськими полковниками у 1657 р. (Дубина), 1662, 1672 рр. (Гуляницький), 1660 р. (Сухопара, як наказний); у 1707 р. наказним корсунським сотником і одночасно наказним корсунським суддею був Василиця (теж вперше з'являється в джерелах). З тих документів рукопису, які не увійшли в дану публікацію, видно, що каденція полковника

⁴ Центральный государственный исторический архив УССР в Киеве. Путеводитель. — К., 1958.

⁵ Gajecy G. The Cossack Administration of the Hetmanate. — V. 2. — Cambridge, 1978. — С. 619.

⁶ Кривошея В.В. Українська козацька старшина. — К., 2005. — С. 28.

Семена Нестеренка припадає не тільки на 1709 р., а й на осінь 1708 р., що тоді ж наказним корсунським сотником був Грицько Швачка (Шванка), а повноправним сотником — Павло Михайлович. Можна встановити й імена декого з міської верхівки на початку XVIII ст.: старости (Василь Жданович), війта (Михайло Григорович, Павло Немирович, який одночасно був і городовим отаманом у 1710 р., Данило, Мойсей), городского отамана (Прокіп Херетченко, Стефан Єсифович (Єсипович), бурмистра (Данило), міського писаря (Стефан Стоцький, Тиміш Мовчан), навіть деяких козаків. У Реєстрі Війська Запорозького 1649 р. бачимо й Павла Тучу (у Гаркушиній сотні), й братів Антона та Якіма Гаврюшенків (у Демковій сотні) та ще деяких осіб. Універсали короля Речі Посполитої Михайла Вишневецького шляхтичу Стефану Кобилецькому (Кобилянському) засвідчують участь останнього у венеціансько-османській війні 1645–1669 рр., яка точилась на о. Крит, його тяжкі поранення, кількарічний турецький полон (був гребцем-невільником на галерах). Досі було трохи відомо про Григорія Кобилецького, ніжинського сотника у 1649 р., ніжинського наказного полковника у 1655–1656, 1658 рр., і Семена Кобилінського, київського хорунжого у 1670 або 1682 рр. Стефан, очевидно, доводився їм ріднею. Неясно тільки, коли він воював на боці Венеції і коли опинився на турецьких галерах, бо ця війна тривала з 1645 по 1669 рр. До 1703 р. його вже не було у живих (померла на той час його дружина і син), і він завіщав наданий королем Михайлом хутір Дацьки своєму рідному брату Андрію, який раніше проживав у Олишевці, мріяв про чернецтво і врешті постригся в ченці у Видубицькому монастирі під іменем Антоній, а через якийсь час, відчуваючи наближення смерті, завіщав цей хутір монастиреві. Цікава історія і черниці Вознесенського Києво-Печерського жіночого монастиря Феодосії Мартищенко-Хмельницької, яка разом із синами Стефаном і Михайлом за участю ігумені Марії-Магдалини Мазепи (матері гетьмана) до квітня 1710 р. продала свій хутір Педани Видубицькому монастиреві. Цікаво, що Феодосія була удовою по Кіндрату Мартищенку, прозваному Хмельницьким. Це не міг бути нащадок Богдана Хмельницького, але, можливо, його родич, можливо, нащадок його двоюрідного брата Захара. Був серед дацьківських козаків і Омелько Небаба. Враховуючи, що це прізвище досить рідкісне, можна припустити, що цей козак доводився якоюсь ріднею славнозвісному чернігівському полковникові Мартину Небабі. Цікаві навіть деталі. Так, козак Сава Шульженко мав дідівську землю під Корсунем, а сам жив у Манжелії у пониззі Псла (тоді село Омельницької сотні Миргородського полку). Можна довідатися з наведених нижче документів і про представників духовенства, в першу чергу про ігумена Видубицького монастиря Варлаама Страховського, завдяки енергійній діяльності якого значно збільшилися монастирські володіння на Корсунщині. В заповіті ченця Антонія Кобилянського підписався також і о. Іван Углицький. Це рідний брат св. Феодосія Углицького, який був київським протопопом і в такій іпостасі підписався у 1687 р. під актом обрання Івана Мазепи геть-

маном на Коломацькій раді. Як свідчить документ, що наводиться нижче, о. Іван Углицький був живий і у 1703 р. і по-старому був київським протопопом. Є дані і щодо корсунського духовенства: о. Олексій Петрович, священник Свято-Троїцького храму, був у 1660 р. митрополичим намісником у Корсуні (ймовірно, родич корсунського полковника Якова Петровича Улезька); о. Гудицький — корсунський протопоп; о. Григорій Андрієвич, вікарний у 1707 р. священник Воскресенської церкви у Корсуні, видубицький чернець о. Гавриїл — «дозорця» монастирських добр у Корсуні, Феодор, священник у Дацьках. Під 1711 р. з неподаних нижче документів видно, що священник Гнат Шванка вже помер. Померла в Києві і його донька Федора (була похована у Видубицькому монастирі), після чого попадає-удова Гафія подарувала, за клопотанням славнозвісного Лаврентія Горки, свій хутір під с. Сотники і двір у Корсуні біля Спаської церкви.

Певний матеріал дають наведені документи для історичної географії, дозволяють пояснити походження деяких топонімів Корсунщини від прізвищ колишніх власників: хутір Педани, Бобилів ліс, Білошапчин ліс (можливо, слід пов'язати його з відомим старшиною часів Дорошенка), Шупиківщина. До речі, Шупики (Шупиченки) були досить знаним козацьким родом у Корсуні і, як свідчить один документ (його ми тут не наводимо, бо він поданий до друку в «Корсунський часопис»), навіть дали одного корсунського полковника: Ілля Шупик обіймав цю посаду в часи гетьмана Петра Дорошенка. Особливо цікавим є документ, написаний почерком XVII ст., у котрому міститься список монастирської власності у Корсуні та Корсунському полку. Тут знаходимо вказівки на Свято-Микільський і Свято-Іллінський храми, Ситанську вулицю.

При публікації використовувалися правила передачі тексту, розроблені Я.І. Дзирою⁷, однак титула не розкриваємо, оскільки вони стосуються загальновідомих слів, наприклад: Бг — Бог, Дх — Дух, Хт — Христос, мнст — монастир, п. — пан, мл. — милість тощо. Слова, які не вдалося прочитати, позначені знаком (...)*; місця, написані особисто авторами документів, підкреслено. Деякі назви установ скорочені: Центральний державний історичний архів України у Києві — ЦДАУК, Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського — НБУВ, Інститут рукописів — ІР.

* * *

№ 1

1660, березня 14 (4). — Корсунь. — Купча на продаж ставу Антона і Яким Гавришенків, Нестеренка з дружиною Мелашкою Ганні Мартишенко

«Року Божого 1660 мсця марта 4 дня.

⁷ Літопис Самовидця. — К., 1971. — С. 39–41.

Передо мною Яковом Петровичем, полковником Войска его царского величества Запорозского корсунским, при бытности Прокопа Херетченка, атамана городского, на тот час будучого над товариством корсунским, яко теж товариства на тот час будучих, меновите Чиртан Павлович, судия полку нашего Корсунского, Павло Туча, Самойло Сухопара, Иван Дубина, Гуляницкий, Яцко Маменко и иных людей зацных и віри годних було немало козаков и обивателей корсунских, ставши перед нами Антон и Яким Гавришенки, братия рожоная, яко теж Нестеренко из малжонкою своею Мелашкою Нестерихою, признали устне, явне и доброволне без вшелякого примушеня в тие слова мовячи, иж есмо продали всі в едностайне став свой власний из сіножатию, до того ставу належачая, нікому ні в чим не пенний, ани теж от кого заведенний; тилко дідовщину и отчизну свою власную, а то ест продали оний помененний став и сіножать, грунтом лежачий на ріці Сакавиці, славетной паней Анні Якимовой Мартишенковой за суму певную готових грошей за золотих пятьсот полской личби оной самой и дітям еї часи вічними; од которого то ставу и сіножати отдаем ми самих себе и діти свої покровние и повинние, близкие и далекие, и ніхто не повинен жадной трудности и турбації пані Якимовой Мартишенковой задават вишпомененной, яко теж и дітем оной, даем в моц и спокойное уживане, которим волно будет дати, продати, даровати и заміняти и яко хотіти ку найліпшому пожитку своего привлащати. А ще би хто міл якую найменшую кривду чинит, в оной нашой продажі вишменованной п. Яхимовой любо дітем еї, теди ми всі едностайне повинни будем заступовати и отказовати у каждого права и суду и где б належало грошом, а ми там повинни наложит двома. Що для ліпшой віри и певности далисмо тот запис наш, урадовне при бытности особ вишменованних яко теж упросилисмо его мл. пана полковника нашего корсунского, яко теж пана атамана о подпис рук и притиснене печатей.

Діялося в Корсуні року и дня вишменованого».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 307. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа намальовано два кола, в середині яких написано: «місто печати», також записи копіїста: “В подлинном тако: «Устне прошоний от вишменованних особ о подпис руки и притиснене печати Яков Петрович, полковник Войска его царского вел. Запорожск. корсунский; Прокоп Черетченко, атаман городской корсунский; Роман Сенявский, писар полку Корсунского», «С подлинного сводил иеромонах Иларион»”. Запис зверху документа: «Облік на Сакавицу на стави и сіножати»).

№ 2

1665, листопада 21 (11). — Корсунь. — Купча Андрія Педаненка на продаж хутора Михайлу Шархавському

«Roku 1665 dnia 11 nowembra.

Przedo mną Pawłem Smardowskim, na ten czas podstarośćim korsuńskim, przy bytności hospodyna ojca Ołexieja, namiestnika mitropolitańskiego

korsuńskiego, pana Alexandra Leszkowskiego, Michała Mazniczenka, kozaków, Chweska Zbarazkiego, Mikity Bogomoła, kozaków i mieszczan, obywatelów korsuńskich.

Stawszy oczewiście Andrej Pedanenko w tę słowa zeznał dobrowolnie, że prawy przedał futor swój własny nikomu ni w czym nie zawiedzony, leżący nad rzeczką Sakawicą poblizu Korsunia, przezwiskiem Pedany, ze wszystkimi przynależnościami, polem, gajem, ługiem, sianożęciami z stawami, nie zostawując nic na siebie; owo zgoła całe ze wszystkimi pożytkami do tego futoru należnymi jeo mści panu Michałowi Szarchawskiemu jemu samemu, małżonce i potomkom jeo wiecznymi czasy za pewną summe za złotych polskich sto liczby i monety polskiej oddawasjący siebie samego, żonę, bliskich i dalekich pokrewnych swoich od tego futoru i zagradzając drogę prawną do dochodzenia tego futoru siebie samemu, żonie, blizkim i dalekim przyjaciółom swoim, a to pod zakładom talarów stu na urząd, jaki na ten będzie, ktoby pana Szarchawskiego samego, małżonkę i potomstwo jeo, o ten futor miał turbować, ale całe ma pan Szarchowski sam, małżonka i potomstwo ich tego futora spokojnie zażywać swoim własnym, szafować, dać, przedać, darować nie zażywać jako chcąc mieniac lepszemu pożytkowi swemu obrócić, nie mający ni od kogo przeszkody wiecznymi czasy.

Działo się w Korsuniu roku i dnia swysz mianowanego.

Paweł Szmardowski, podstarości korsuński. Alexej Petrowicz, swiaszczenik trojecki, namiestnik korsuński

Alexander Lieczkowski

Именем Хвеска Бораков Никита Богомол подписую рукою своею

Iminiem Michała Mazniczenka Stefan Stocki, pisarz korsuński, ręką swą podpisują się

именем Андрушка Педаненка, котори тую продажу отдаляючи близких и далеких крвних своих и загаражает дорогу правную през вышменоване на подписі особы.

Петро Олещенко, рукою своею подписую».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 320-320 зв. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа запис копіїста: «С подлинного сводил иеромонах Гавриїл»).

№ 3

1665, листопада 21 (11). — Корсунь. — Купча на продаж землі в урочищу Педани під Корсунем Марії Хведоренко Михайлу Шархавському

«Tegoż dnia i roku zwysz mianowanego przy tych że osobach zwysz mienowanych.

Przede mną Pawłom Smardowskim, podstarościem korsuńskim, przyszedszy dobrowolnie nie zwana Maria Wasilicha Chwedorenkowa, mając wydzieloną część męża swego, który mąż bez wiadomości odszedł, zostawiwszy z nią dwoje dzieci, to jest dziewcząt, w roku 1661, nie dawszy jej opatrzenia żadnego, acz ich

matka dzieciom nie życząc zguby, prosiła z pokorą, żeby i ta częstka mąza jej gruntu, nazwanego uroczyskiem Pedany, nad rzeczką cekącej wody Sakowicy pod Korsuniem, która cześć nikomu nie zawiedziona, co s komiżeracij ludzki i pobożności chrześcijańskiej i z uwagi ludzkiemu bywszy na tym futorze i nie wiedząc położenia, dali ad rationem, uczyniwszy targ za pewną summa połowice pieniędzy. Ostatek summy, obaczywszy grunt i położenie, oddać powinien. Która przodaż i kupna stwierdza się podpiserm rąk na podpisie mianowanych:

Kupił pan Michał Szarchawski u mianowanej Wasilichi za złotych polskich czterdzieści i półosma, którzy imieniem podpisują się, Stefan Stocki, pisarz miejski korsuński.

Paweł Szwardowski, podstarości korsuński.

Ałexey Petrowicz, sweszczennik trojecki, namiestnik korsuński

Alexander Liczkowski

От всіх вышименованных особ подписуюся Петро Олешко, рукою власною».

(НБУВ. IP. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 321. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа запис копіїста: «С подлинного сводил иеромонах Гавриїл»).

№ 4

1670, вересня 13. — Варшава. — Універсал короля Речі Посполитої Міхала Вишневецького Стефану Кобилецькому (Кобилянському) на млин на р. Рось під Корсунем

«Михаїл з Божой ласки король полский, великий князь литовский, руский, пруский, мазовецкий, жмудский, инфляндский, смоленский, киевский, волинский, подольский, подляшский, литовский, черниговский.

Ознаймуем тим листом нашим всім обще и каждому зособна кому відати належит, ежели на кого слухній яко на людей рицерских, которые защит достоинства найясніших антецессоров наших и цілої отчизни, з одвагою здоровья, стратою субстанцій кров свою гойне вилевали и теперича усилиют вилевати, наш королевский повинности міти респект, про то, ми, маючи од вельмож гетманов наших коронних заліценную собі шляхетне уроженого Стефана Кобилецкого, знаменитий в ділі рицерском одваги его, которий в многих окказиях и потребах военных яко одважний жовнір тяжкие постріли, потом чрез літ килка вязене турецке, яко тестамония з Кандії сведчит вираженній и там мужне и отважне пребываючи для віри стой католицкой римской ставил, чего еще в отчизні своей повернувшись, остаток здоровья своего хочет и усилюет доказовати, умислилисмо то теж помененному Стефану Кобилецкому и малжонкі его добра наше королевские, то есть млин на реці Росі нижей міста Корсуна по Васку мелнику, Чалим названим, в добрах наших королевских в воеводстві Киевском старостві Корсунском лежачий, до владіния нашого належачий, дати и конфірмовати як нинішнім листом даем и конфірмуем взглядом, которых листов пререченний даровизни нами помененний млин вцале и зупелне держит, мает осісти и одержати со всіми

до него приналежностями, доходами и прилеглостями, полями, ролями, луками, лісами, хашчами, гаями, пашами, будинками, огородами, волним ловенем на риці риб и вшелякими здавна до того млина належачими пожитками и доходами держати и заживати вічними часи повинни будут, обіцуючи тое нашим и найяснійшим наслідников наших именем, иж помененного урожного шляхетне Стефана Кобилянського и жени его от тое ласки и диспозиції нашої не оддалимо и нікому інному тих добр владіти не дати, леч цале их при волі нашої и тим правіл заховует, которые ему позволяем для попартя упадку свого, волно будет даровати и продати, що и найяснійших наслідников наших именем из помененной урожного Стефана Кобилянського и малжонку его од спокійной помененних добр посессии не оддалимо, леч в цілости заховати мієм, тоеж и найяснійші наслідники учинят, права притом наши королевские и костела стога кафолического римского, также при той цале заховуючи, на то для ліпшої віри рукою нашою подписуемся и печат коронную притиснути розказалисмо.

Дан в Варшаві дня 13 мсця сентебра року 1670 королевая нашего польского року першого».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 305–305 зв. — Копія середини XVIII ст., зроблена з перекладу універсалу з польської на українську мову. Внизу документа намальоване коло, в якому написано: «місто печати королевской», а ще нижче запис копіїста: «В подлинном подписано: “Михаїл король” та “С подлинной сводил иеромонах Иларион”». Запис перед документом копіїста: «Оригинал королевский на млин на ріці Роси нижей Корсуня»).

№ 5

1670, вересня 13. — Варшава. — Універсал короля Речі Посполитої Міхала Вишневецького Стефану Кобилецькому на село Дацьки під Корсунем

«Михаїл з Божой ласки король польский, великий князь литовский, русский, пруский, мазовецкий, жмудский, инфляндский, смоленский, киевский, волинский, подольский, подляшский, литовский, черниговский.

Ознаймуем тим листом нашим всім вобец и кождому зособна кому відати належит, ежели на кого слухні яко на людей рицерских, котрих за захищене достоїнства найясніших антецессоров и цілої отчизни, з одвагою здоровья, стратою субстанції крив свою гойне виливали, наш королевский повинносмо міти респект, прето, ми, муючи од вельмож гетманов коронних заліцонії ему шляхетне урожного Стефана Кобиляцкого (*виправлено на «Кобилецкого» — Ю.М.*), знаменитие в ділі рицерском одваги его, которії в многих потребах военных яко одважний жовнір тяжкії постріли, потом неволю турецкую през килка літ на галерах (написано поверх *закресленого: «катергах» — Ю.М.*) поносил, яко свідоцтво с Кандії свідчит, которий и там одваги свої цнотливе для віри стой кафолицкой римской ставил, яко теж цілости отчизні своїй, до которой повернувшись и утиратися еще хочет

(слово «*хочет*» *закреслено* — Ю.М.) поносил, умислилисмо то теж помененному Стефану Кобилянському и малжонце его добра наше королевскій, которій за одвагу свою от яснійших антецессоров наших отримал был, и през два роки в посессіи его зоставали, то ест село зпустошалоє от неприятеля коронного, названое Дацки, над рікою Сакавицею положенна в воеводстві Киевском старостві Корсунском, дати и записати и для згуби перших прав ствердити, яко ж сим нашим листом ствержаем и записуєм. Которих взглядом листов наших помененний ударованный наш з малжонкою своею, помененній добра зпустили цілем зупелне, яко перед тим міл, міет осісти и одержати со всіми там же приналежитостями, доходами и обрадками, тое ест полями, сіножатми, лісами, гаями, пашами, огородами, сажавками, ставами, волним риб ловенем в той же реці и ставах, млинами, корчмами и всякими здавна належитими до тих добр пожитками и доходами держати и заживати вічними часи повинни будут, обіцуючи тое нашим и найяснійших наслідников наших именем, иж помененного урожоного шляхетне Стефана Кобилянського, жони и потомка их, од той ласки и диспозиції той ласки и диспозиції албо ударованя нашего не отдалими и нікому инному тими добрами владіти не дамо, леч ціле их при волі нашої и при том праві заховати мієм, которіє ему позволяєм для подпартя упадку своего, волно кому даром дати и продати, що и найяснійших наслідников наших именем из помененной шляхетне урожоного Стефана Кобилянського, жони и потомков их од спокійной помененних добр посессіи отдалити не мієм, леч их в цілости заховати мієм, тоеж и найяснійшії наслідники наши чинити будут, права притом наши королевские и костела стого кафолического римского и Речи Посполитой ціле заховуючи, на що для ліпшой віри рукою нашою подписуєм и печат коронную притиснути розказалисми.

Дан в Варшаві мсця сентебра 13 року 1670, королевства нашего полского того ж року».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 305–305 зв. — Копія середини XVIII ст., зроблена з перекладу універсалу з польської на українську мову. Внизу документа намальоване коло, в якому написано: «місто королевской печати», а ще нижче запис копійста: «Еще приписано тако: “Консенс на отобрание Дацки, пустого села от неприятеля Корони Полской, в воеводстві Киевском в старостві Корсунском шляхетне урожоному Стефанови Кобилянському, жолнерови нашему, малжонці и потомку его наданий”», а також «С подлинной сводил иеромонах Иларион». Запис перед документом копійста: «Оригинал королевский на село Дацки над рікою Сакавицею. Копия с полского»).

№ 6

1703, березня 25 (14). —Київ. — Заповіт ченця Антонія Кобилецького (Кобилянського)

«Во имя Отца и Сна и Стго Дха, Стыя Живоначалныя Тро[ї]ци. Аминь.

Я, на имя монах Антоний Кобілянскій, бывий житель олишевский, мівши здавна намірениє мое в том мнстру ст. архагла Михаїла видубицком

киевском чернцем быти и вік свій дочасный в мнстрію том же поконати, где приехавши з Олишевки я, на имя вишмененный именем мирским названный Андрей Кобілянський, мівши значние наданые в Бгу зешлого брата моего родного на имя Стефана Кобилянского, од короля полског[о] Михайла Вишневецкого по заслужі брата моего вірной Короні Полской значной, на село Дацки и на грунта всякие при селі том же будучие, и на млин на містцу, прозиваемом Буки, при печатех Корони Полской ориіналние писма, от него ж вишреченного родного брата моего Стефана Кобилянского, мні руками его власными при часі смерти его дание в посесію вічную мні на заживане тих добр, которіе ориінгалы 1703 року в мнстрію сто Михайловском киево-Выдубицком од его млсти в Бгу превелебного отца Варлаама Страховского, на тот час игумена выдубицкого (Божіім изволением по вседушном желаніі моем) габит стый принявши, и яко сын истинный тоей стой обители ставшися, оные привілеї в укладу (?) місто ему, превелебному гспдну отцу игумену и братіі тоей же стой обители Видубицкой, на вічное тих добр заживане и по них будучим гспдном отцем игуменом и братіі оддалем. Которые ориіналные писма волною волею моею оддавши гспдну отцу игуменови и братіі, свідителствую сей моей духовници записом, же нихто з кривних моїх, близких и далеких, до тих добр отнюд ни малой не міет волі утручатися, на що для доброй віри, не умівши стого писма крстом стым рукою моею власною подписуюся.

Діялося в мнстрію с. архистратига Михайла киево-Выдубицким при особах значных духовних нижей рук своїх подписанных року Бжого 1703 мар[та] 14».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 322–323 зв. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа запис копійста: «В подлинном тако: “Варлаам Страховский, м[о]н[а]ст.[и]ря Выдубицкого киевского игумен; Варлаам, намісник м[о]н[а]ст[и]ря Выдубицког[о]; Силвестр, уставник м[о]н[а]ст[и]ря Выд[убиц]кого; Михайл, економ м[о]н[а]ст[и]ра Выд[убиц]кого; Иоанн Углицкий, протопоп киевский; Михайл Хомінский, с[вя]щенник Глібо-вориский (очевидно помилка. Слід читати: Глібо-борисовский» — Ю.М.); Онуфрий Лісніцкий, с[вя]щенник”».

Після цього намальовані три кола, в кожному з яких написано «місто печати»)

№ 7

Друга половина XVII ст. Київ (?). — Список земель і володінь Видубицького монастиря в Корсуні

«Список околичности кgrundтов мнастирских в самом місті Корсуну и того ж уезду, впрод

В самом місті двор, хат дві против стого Николи на ринку и комора.

Місце на двор на Ситанской улиці отказаное мнастиру попадею старою илінскою и на Ситниках ставок, сад из ліском, до того в Прутилцах ставок и ліс.

За містом против стого прорка Иліі двор куплений коп за сім, в том дво-ру хата, сіни з коморою рублені, шопа, загорода з повітками то город (?).

Нижей Корсуна по лівой стороні Роси млинов два на містцу Чаловском як права опівають, наданое мнастиру з місцем там же дворовим, где двор.

Келийка, пекарня, комора и повіт, до того двора и млина випуст позад двором окоп до шляху и кут от шляху озером скелею каменною и Росу огорнений в них до перещепини.

На правой стороні Роси місце на млині, прозвиском Шупиковщина, до того містца млинового лука, взявши з гори Роси, от потючка вниз поза криницею, окопом до шляху, за що дано коп сто.

Еще пониже млинов Кандибиних по правой стороні Роси, лука, куплена за десят талярей, от яких и чиїх граничит лук, ест в записі купчом.

В том же уезду Корсунском село Дацки, наданое мнстру зо всіми приналежитими ему кгрунтами, где в самом селі двор, парканом обнесений, келия з двома коморами, третия в сінях комора холодная, пекарня, комора з лиодовнею, виница з світелкою, стайня з шофою, загорода з шофами, лазня и садок насажений щепами, сливами, вишнями и деревом; церков деревяная всім коштом мнстрским постановлена.

В том селі став прежде голдовал чотиром господаром, измерлие отказали дві части небожчику протопопі корсунскому Гудицкому, а протопопа надал тие части ставу мнстру; третью част заплатили Андрею Кириченку, за которую дали вола, до четвертой еще упоминается Васил Тищенко, жител дацковский.

Нижей другой став, куплений за сто золотих и талярій двадцят, на той же Сакавиці, в племиници Хмелницкой. На том ставу млин новопостроений, кол три.

Еще ниже на той же ріці ставище з греблею, купленое в черниці Хмелницкой за чотириста золотих. До того ставища ліс, гай березовий, луки и п(о) обоі сторони той річки поле от Стеблева по долку, которая ви [...] и по окоп первий; от корсунской сторони по Бобилиов ліс поле, належи кгрунту Педановского прозвиском.

И еще ниже на той же ріці ставище, купленое в в стеблювского члвка, прозвимаемого Татаринця, за сто золотих, при том ставищу хутор з хатою рубленою и з огородами понад хутор дуброва и луки по обоім сторонам той же річки.

И еще ниже по річці поза шлях стеблювский лука над самою рікою Росю и устю річки Сакавиці по лівой стороні от шляху окоп коло луки, а по правой стороні тоей же річки вгору от шляху, як окопи показывают, до поля Педановского дуброва, купленная у Оникия, жителя корсунского, за два золотих и осмачку жита.

Долина прозвиском Мисница (?) з лукою, ставком, лісом, полем, по обох сторонам долини, в кгрунті Дацковском куплена в старой Ани Присихи за вусімнадцять золотих.

Поле до Дацков здавна приналежное з правой сторони по річці от Корсуня сяг[ает] до Білошапчиного ліса до Вовчой долини от Петрушок села.

З лівої сторони по той же річці от Стеблева до верху ліса Радчинця до Саскибиевого и по долину старую от Роси по шлях Стебловский».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 329–329 зв. — Оригінал?)

№ 8

1706, червня 4 (травня 24). — Батурин. — Стверджувальний універсал гетьмана Івана Мазепи Свято-Михайлівському Видубицькому монастирю на купчі від Василя Бабича та черниці Феодосії Хмельницької

«Пресвітлішого и державнішого великого гедря его црского величества Войск Запорожских гетман, славного чина стога апстла Андрея и Білого орла кавалер Иоан Мазепа.

Всїй старшині и черни Войска его црского пресвітлого величества Запорожского и всякой кондиції, стану и годности людем по обоїх сторонах реки Днепра застаючим и под рейгиментом нашим и кожному комуколвек о том тепер и в потомние часи відати будет належало сим універсалом нашим ознаймуем, иж будучи от превелебного в Бгу гспдина отца Варлаама Страховского, игумена мнастира Сто Михайловского видубицкого киевского, и от всей братії тамошней виправленним велебний отц Варлаам, духовник того ж мнастира до нас в Батурин презентовал нам купчїї записи на дві пасіки от Василя Бабича, жителя голякувского, и ото инокинї Феодосїї Хмельницької мнастиреви видубицькому данние, и просил нас, абисмо онде для спокійнійшого заживаня и владїния рейментарским нашим ствердили універсалом. Ми прето, гетман и кавалер, принявши тое слушное прошение, казали из канцелярії войсковой сей наш універсал, которим яко (?) тие вишей писанние пасіки для спокійнійшого заживаня, диспонуваня и владїния ствержаем так, аби нихто з старших и менших войскових и посполитих людей не смїл и не важился в диспонуваню тих пасік мнастиреви видубицькому жадним способом найменшой чинити перешкоди, кривд и долегливости, утяження и спустошеня повагою сего ж універсалу варуем и владзою нашою гетманскою накрїпко приказуем.

Дан в Батурині мая 24 року 1706».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 328 зв. — *Копія середини XVIII ст.* Внизу документа намальоване коло, в якому написано: «місто печати», а ще нижче запис копїїста: «В подлинном таков подписано: “Звиш менованный гетман рукою власною” та “С подлинным сводил иеродиякон Гавріїл”»).

№ 9

1706, вересня 11 (1). — Київ. — 1706, червня 4 (травня 24). — Батурин. — Стверджувальний універсал гетьмана Івана Мазепи Свято-Михайлівському Видубицькому монастирю на с. Дацьки

«Его црского пресвітлого величества Войск Запорожских гетман, славного чина стога апстла Андрея и Білого орла кавалер Иоан Мазепа.

Всім вобец и кожному зособна, а меновите пану полковнику, старшині полковой, сотником, атаманом и всім войскового и посполитого чину старшим и меншим, в том полку знайдуючимся обывателям, и кому би колвек о том відати належит, універсалом нашим ознаймуем, иж превелебний в Бгу гспдин его млость отц Варлаам Страховский, игумен мнастиря Сто Михайловского видубицкого киевского, презентовал нам два універсала славной памяти короля полского Михала, еден на село, прозиваемое Дацки, в полку Корсунском над рекою Сакавицею лежащее, а другой на млин на реці Рось, нижей Корсуня найдуючийся, данние и наданние от того короля Михала пану Кобилецкому за вірние и значние ку ему, королевскому величеству и Речи Посполитой полской заслуги, который при доконченю жития своего, знаючи, же натуралним правом сукц[е]сия тих добр не на кого іншого, тилко на брата его спадает, отд(а)ет ему тие універсали; брат зась, принявши иноческий чин в монастыру Михайловском видубицком киевском, вручил оние вмісто легат(ії) той стой обители видубицкой и просил он, оц игумен, з брат(иею) о подтвержене наше тих універсалов и о надане помянутих добр о(би)тели их. Мы прето, гетман и кавалер, тому их слушному проше[н]ию] давши у себе місце, а респектуючи на старожитную стую обитель видубицкую, в которой при безкровних офірах до престола Божия, за достоїнство монаршое, за нас, гетмана, и за все православно российское воі(нс)тво молитви приносятся, яко ствержаем тие славной памяти короля Михала універсали, так и добра, помянутие село Дацки в полку Корсунском лежащее, з всіми до его належачими кгрунтами и всякими угодиями (...) * млин на реці Росі, нижей Корсуня найдуючийся, в вічистую посесию надаем той обители сто Михайловской видубицкой киевской, позволяючи ему, превелебному в Бгу отцу игумену видубицкому, сукцесорам его и всей о Хті братії, тим селом владіти и з млина приходячие пожитки, ку обшой монастыря их ползі употреблять. За чим аби як сам пан полковник корсунский, старшина полковая, сотники, так и нихто згола з старших и менших войскових и посполитих того полку обывателей, ему, превелебному отцу игуменови, перешкоди и перенагабання втруитых (?) заходах и всяких тамошних вгодиях утиску наносити, пилно и грозно варуем. Войт зась пререченого села Дацков з людми посполитими, должен будет знаючися на своей повинности, в всем быти ему, превелебному отцу игуменови видубицкому, и всей о Хте братії тамошней, поволним и послушним и в всем подданство волі их задосит чинячи. О тое всей повторе сим нашим універсалом пилно приказуем.

Дан в Києві септеврия 1 року 1706».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 331–331 зв. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа намальоване коло, в якому написано: «місто печати», а ще нижче запис копіїста: «В подлинном таков подпис: “Звиш менованный гетман и кавалер рукою власною” та “С подлинным сводил иеродиякон Гавриїл”». Запис перед документом копіїста: «Ведлуг супп्लीки от Лева за (...)ой, жеби законники видубицкие кривд в млинах корсунских не чинили»).

№ 10

1707, травня 22 (11). — Корсунь. — Купча Дениса Олещенка на продаж землі жителю Стеблева Федору Татарченку

«Року 1707 мая 11 дня.

Передо мною, Василием Ждановичем, старостою ясне велможного пана корсунским, и при мні, на уряді засівшим Михайлу Григориевичу, войту корсунскому, Данилу, бурмистру, и инних на тот час віри годных людех не мало було.

Денис Олещенко, мещанин корсунский, ставши персональне, будучи здоровий на тілі и умислу своем, зознал ясне, явне, доброволне в тот цел мовячи: “Мсці, мсці пане врядо. Міючи я от Данила, корсунского жителя, купленое греблю на ріці Сакавиці и сіножати, сим и тим боком річки од греблі лежачие, из байраком понад хатою стоячим, аж до балки, а сіножати кончаются, не допускаючи полю (?) од Стефанового Хмелниченкового грунту. Зачим я тот грунт з доброй своїй волі Хведору Татарченку, жителю стебловскому, без жадних там належачих поль пахатних за коп десять доброй монети продаем и оние гроши до рук своих от отобравши ретелне от нинішняго часу чинячи сам себе отдаляя, жону и діти и крєвние свої, близкие и далекие, их ему, Хведору Татарченку, в вічне владіние продавши, волно ему яко свой власний грунт будет дати, даровати, или кому продати и як хотяй на свой пожиток оборочати”.

Ми прето, вишпомененний урад, видячи предреченного Дениса доброволную продажу и Хведора Татарченка куплю про кріпост при звиклой печати ратушной и старостинской велможного пана корсунского с подписом руки писарской велілисмо виписавши право, потребующей стороні отдати.

Діялося в ратушу корсунском вишпрописанного року и дня».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 309–309 зв. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа намальовано два кола, в яких написано: «місто печати», а ще нижче запис копійста: «В подлинном тако: “Микита Паенко Иванович, писар міський, рукою власною” і “С подлинного сводил иеромонах Иларион”». Запис перед документом копійста: «Купля на грунт Дениса Алексенка, мещанина корсунского, над Сакавицею нижей Педанов»).

№ 11

1707, липня 14 (липня 3). — Корсунь. — Купча Сави Шульженка на продаж Свято-Михайлівському Видубицькому монастирю землі в Бука

«Року тисяча сімсот семого мсця июля 3 дня.

Перед нами, урадом корсунским, Василием Ждановичом, на тот час старостою корсунским, Стефаном Есифовичом, атаманом городовим корсунским и наказним сотником корсунским, Михайлом Григориевичем, войтом, с притомністю иерея отца Григория Андреевича, на тот час вікарого воскресенского корсунского, Ивана Белогери, значного жителя, и Павла Нестеровского, и много на тот час людей, віри годных, было, ставши учтивий

человік, именем Сава Шулженко, житель манджаліевский полку Миргородского а сотні Омелницкой, прекладал тое: “Мої мсці пне вряде. Иж міючи я дідичний и отчистий грунт под містом Корсуном на реці Росі, прозиваемий Шупиковское, то есть Кирилово, вишше Калгачинки лежачий, на млин способний, который тепер грунт доброй моей воли и без жадного примусу продаю и вічне легую превелебному гспдну его млости отцу Варлааму Страховскому, игумену мнстра Видубицкого, и всей еже о Хті братії за певную суму личби литовской талярей сто, од которого кгрунту так я сам, Сава Шулженко, крєвній мої, близкие и далекие, отрекаюся и у вічную же посессию попускаю превелебному гспдну отцу Варлааму Страховскому, которому волно будет, яко своїм власним вічне владіти, дати, продавати, даровати и як хотіти на пожиток обывтели стой оний обертати”.

Ми, прето, вишеспєціфикованний уряд, видячи обоїх сторон добровольную продажу и куплю, веліли для ліпшой кріпости сие писмо требующой стороні при печати міской корсунской с подписом руки писарской з ратуши видати.

Діялос року и дня вишеписанного».

(НБУВ. IP. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 309 зв.–310. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа запис копіїста: «В подлинной підпис таков: “Тимош Мовчан, писар, рукою т[ани] р[оприя]”, „С подлинной сводил иеромонах Иларион”», намальоване коло, в середині котрого написано: «місто печати». Запис перед документом копіїста: «Грунт на Буках от Сави Шупиковщина, купленое Вар[саамом] Стр[аховским], игуменом видубицким»).

№ 12

1707, вересня 10 (серпня 31). — Кисво-Печерський. — Лист гетьмана Івана Мазепи до слуги (?) Василя щодо незаконної побудови млинів на р. Росі, що завдає шкоди монастирському млину

«Пане Василю.

Жалосне нам ускаржался превелебний в Бгу гспдн отц Варлаам Страховский, игумен мнастира видубицкого киевского, прекладаючи, что Юско, житель села Луки, подданный Пустинного киевского Николского мнастира, без фундуша нашего занявши греблю на реці Росі, нижей их мнастирской видубицкой греблі и млин на оной построївши, их же млин, верху будучий, тым подмочил (?), же и колесо в воді плаваючи, згола не может обернутися. Зачим приказуем в. м., абис взявши з собою людей, добре знаючихся на строєних (?) млинов, зехал туда и осмотріл, если так есть, як нам вишрєченний оц игумен видубицкий доносил и если покажется явная от Юрчиного млина шкода, то млин помененного Юрка роскидати и греблю вели в. м. розкопати. Самого зась его, если нашего не покажет фундуша, забити в колодки, прислал до нас, кгдаж без нашего позволения и фундушов. Пп полковники и панове енералние особи не важитя нигде грунтов и гребель вновь строити. Тое и повторе в. м. приказавши, ему ж ласку нашу засилаем.

З Києва Печерского року 1707».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 312. — *Копія середини XVIII ст. Внизу документа намальоване коло, в якому написано: «місто печати гетманской» і запис копійста: «В подлинном підпис таков: “Иоан Мазепа гетман”, а нижче — ще запис: “С подлинного сводил иеромонах Иларион”». Запис перед документом копійста: «Лист гетмана Мазепи до пана Василя за мелницкою справою»*).

№ 13

1707, жовтня 3 (вересня 22) і 1710, червня 23 (12). — Корсунь. — Купча Палажки Мазничихи на продаж сіножаті Свято-Михайлівському Видубицькому монастирю

«Року Божого тисяча сімсот смого мсця септеврия 22 дня.

Перед нами, Василем Ждановичом, на тот час старостою ясневелмож(ного) добр(одія?) в полку Корсунском, Стефаном Есиповичом, атаманом городовим и наказним сотником корсунским Василицею, тож наказним судею, Михаїлом Григориевичом, войтом, и много на тот час людей, віри годних, было, постановившиися очевисто персоналитер учтивая невіста Палажка Романиха, Кононова невістка, прозиваемая Мазничиха, жителка корсунская, презентовала тое: “Пане вряде. Юж я власную свою отчизну, сіножать против Каменки на том боку Росі лежачую, поміж панской луки узокоп (?) продадем доброволне, нікому ні в чом не заведенную у вічніе віки без жадного примусу тую сіножать под містом Корсуном лежачую, честному во иеромонасах превелебному в Бгу его млости гспдну отцу Варлааму Страховскому, игуменуви киевскому видубицкому, за готовую и певную суму личби литовской талярей двадцят, от которой сіножати там сама Пелагея Романиха, отрікаюся з кривними моїми, близкими и далекими, вічними часи и попускаю у вічную посессию вишей помянутому превелебному гспдну отцу игумену видубицкому и всему мнастиру тамошнему”. Зачим ми, урад вишеспеціфікований, видячи таковую доброволную продажу, велілисмо на ратушу корсунском записати и потребуемой стороні, то ест его мл. гспдну отцу игуменуви видубицкому и всему мнастиреви сие писмо при печати міской корсунской с подписом руки писарской видати каазалисмо.

Діялос в Корсуні року и дня вишеписанного.

Тимош Мовчан, писар корсунский рукою.

Признаючи свідітелству ведлуг луки, що на герці (?) спадає, куплена в Романихи Мазниченковой, напрод признал перед судом доброволне нашом корсунским Демян Роговский, житель деренковский, на що и посилалисмо козаки з уряду Василя Горбаченка для достовірія, аби тот усмотрив як на то слушне ведле Бга боячися, що в заводі турбовалисмося с Хомою корсунским, которий заводив мене за тую луку, тот же Василь Горбатенко, усмотривши, що належит чернцам видубицким с поміжниками, Петро Біленкий, згори поміжник, знизу разню, а чернецкая у посередку над Росю, на що велілисмо

сие владное и писмо на вічніе віки видати, ствержаючи печатю міскою нашою ратушною и городовою року 1710 июня 12.

Діялося в ратушу корсунском на раді року и дня вишейписанного при пану Михайлу Романовичу, наказному полковникови корсунскому, Силі Вюбленку, старості городовому, пану війту корсунскому Данилу, бурмистру, и многих людей на тот час будучих немало».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 311 зв.—312. — Копія середини XVIII ст. Другий список документа знаходиться у тому ж рукописі на арк. 313. Внизу документа намальовані три кола, в середині кожного з яких написано: «місто печати». Запис копіїста: «С подлинного(о) сводил иеромонах Иларион». Запис перед документом копіїста: «Купчая на сіножать Пелагеї Мазничихи в уезді Корсунском з ратушу корсунского виданая»).

№ 14

1708, липня 3 (червня 22). — Корсунь. — Лист (?) корсунського мельника Юрка Мелусенка з гарантіями щодо млинів на Росі Свято-Михайлівському Видубицькому монастирю

«Року 1708 мсця июня 22 дня.

Я, Юрко Мелусенко, житель села Гноенок, даю сию мою карту гспдину отцу Гавріїлови, законникови мнастиря видубицкого, а дозорци их же добр мнастирских, в Корсуни лежащих, на том, если свой млин и на своей гребли низше мнастирских, совершенно построит и тілби мнастирские видубицкие млины на Буках стоячие, своею греблею подтопити и в том подтопленю шкоду им вчинити, то винним в тим себе чиню, опроч валної води весняной и осінній, яц (?) тая вода валная подтопит, том в тим не маш его, Юрковой, вини. Діялося при уряді корсунском Семеном Нестеренком, судею и наказним полковником, Василем Ждановичем, дозорцею добр панских, Данилом Сомтанским (?), асаулом полковим. На що для ліпшой кріпости и печатми урадовими ствердити веліли с підписом руки писарской.

Діялося в ратушу корсунском року и дня вишписаного.

Мні, Гавріїлу, послушникові мнастискому, дал писмо сие Юрко мелник в Корсуни з ратуша с печатми двома: судейской и пана старости».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 315. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа намальовані два кола, в яких написано: «місто печати», а ще нижче запис копіїста: «В подлинном подписано: “Тимош Мовчан, писар корсунский, рукою” та “С подлинного(о) сводил иеромонах Иларион”». Запис перед документом копіїста: «Лист Юрка мелника в Корсуни з ратуша о млин»).

№ 15

1708, вересень (?). — Табір під Биковим. — Лист гетьмана Івана Мазепи до Варлаама Страховського, ігумена Свято-Михайлівського Видубицького монастиря щодо конфлікту через млини на р. Рось

«Превелебний в Бгу отче игумене мнастиря видубицкого, мой ласкавий гспдне отче и приятелю.

Якую нам подали супліку Левко Ерофієнко и Юрко Мелусенко з братом своїм, жителі корсунские, прекладаючи жалобу на законников вашой превелебности мнастира, од которых в млинах их на отчистих грунтах построенных, чинится обида, поневаж не відать з якої ненависти там греблю их роскопали жес (?) кринку (?) вивернула, тартиці в воду повкидали. Тую ми посилаючи до вашой превелебности, велце желаем, абис ваш превелебность приказал законникам мнастира своего разорения им в млинах не чинити, а если вашой превелебности млином мнастирским од их млинов кривда чинится, теди то теж вашой превелебности правне з ними поступити, а не казати самоволне долегливости наносити. О що вашой превелебности и повторе жадаючи, молитвам богоугодним отдаюся.

З обозу у Бикова августа 31 д. року 1708.

Вашей превелебности зичливий приятел Іоан Мазепа, гетман Войска его црского пресв[етлого] величества Запорож[ского]».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 314 зв. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа намальоване коло, в якому написано: «місто печати», а ще нижче запис копіїста: «С подлинной сводил иеромонах Иларион». Запис перед документом копіїста: «Ведлуг супліки от Лева за (...)ой, жеби законники видубицькие кривд в млинах корсунских не чинили»).

№ 16

1708, листопада 16 (5). — Корсунь. — Купча Тетяни Стефанихи на продаж ставка на р. Сакавиці Свято-Михайлівському Видубицькому монастирю

«Року 1708 мсця ноеврия 5 дня.

Перед нами, урядом корсунским в ратушу корсунском, пред Семионом Нестеренком, полковником наказним корсунским, Василием Ждановичем, дозорцею добр ясне велможного пана в Корсуні, Павлом Михайловичем, сотником корсунским, Стефаном Есифовичем, атаманом городовим, Мойсеем, войтом, ставши пред урядом нашим Тетияна Стефаниха из сином своїм Иваном, жителка корсунская, из доброго своего позволения, продала став свой в Бгу превелебному гспдну отцу Варлааму Страховскому, игумену мнастира видубицкого, през отца городничого дацковского Гавриїла за суму певную готових грошей, за золотих пятацот, который тот став, лежачий на ріці Сакавці, из сіножатю и зо всім грунтом, теди варую, иж у вічност продаю, даби ніхто з покровних моїх близких и далеких, не мог втрутитися и діти мої, таковий да проклят будет ктоб міл од обители сто од архистраитига Михаїла отдаляти и упиратися, на що для ліпшого свідітелства и віри даемо я, Тетина Степаниха, из сином своїм Иваном сей запис из ратушу корсунского з надписом имен урадових и притисненем печати ратушной.

Діялося в ратушу корсунском року и дня вишей описаного.

(...)*теди праві и старое право даю оцу Варлааму Страховскому, игумену видубицькому, со всею еже о Хті братиєю.

Семен Нестеренко, судия и полковник наказный корсунский.

Василий Жданович, дозорца добр ясне велможного пана в Корсуні, рукою своею подписую».

(НБУВ. IP. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 314. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа запис копіїста: «С подлинного сводил иеромонах Иларион», а нижче намальовано три кола, в середині яких написано: «місто печати». Перед документом запис копіїста: «Купчая на став от Тетияни Степанихи»).

№ 17

1709, лютого 15 (5). — Ніжин. — Стверджувальний універсал гетьмана Івана Скоропадського Свято-Михайлівському Видубицькому монастирю на млини на р. Рось в Корсунському полку

«Пресвітлого и державнішого великого гедра его црского пресвітлоого величества Войска Запорожского гетман Иоан Скоропадский.

Ознаймуем сим нашим універсалом всей его црского пресвітлого величества Войска Запорожского старшині и черні и кожному комуколевк о том відати належатимет, иж суппліковаал до нас превелебний в Бгу гспдин оц Варлаам, игумен мнастира видубицкого киевского, з братиею и презентовал антецессорра нашего бывшего гетмана потвердителние універсали на млини, надание под містом Корсуном на реці Росі на містцу, прозиваеом Дацки, Тарачичи и Прутилци и просил нас, абысти нашим тие всі добра ствердили універсалом. Ми теди, гетман, давши у себя прошению превелебного гспдна отца игумена видубицкого и всей братії містце, а сподіваючисе до універсалу антецессора нашего ствердилисми сим нашим універсалом тые всі вижей вираженние добра и кгрунти позволивши по-прежнему так млинами, яко и селами и иншими вишменованными кгрунтами, ему, превелебному гспдну отцу игуменови видубицькому, владіти и всякие пожитки з оних отбирати.

Прето міти хочем и рейментарско сим нашим універсалом варуем аби ніхто з старшини рейменту нашего и черні в владінію тих добр и в отбираню з оних всяких пожитков ему, отцу игумену видубицькому, не важился чинити кривди и перешкоди. Войти зась тих селец з посполитими людми повинни до святой обители видубицькой (кромі козаков) всякое належите отдавши послушенство и повинности грозно приказуем.

Дан в Ніжині февраля 5 року 1709».

(НБУВ. IP. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 328. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа намальоване коло, в якому написано: «місто печати», а ще нижче запис копіїста: «В подлинном подписано: “Звиш менованный гетман рукою власною” та “С подлинным сводил иеродиякон Гавриіл”». Запис перед документом копіїста: «?»).

№ 18

1710, квітня 11 (березня 31). — Корсунь. — Ствердження купчої черниці Феодосії Хмельницької на продаж Свято-Михайлівському Видубицькому монастирю хутора Педани і млина на р. Росі

«Року тисяча сімсот десятого мсця марта тридцять першого дня.

Пред судом дховним консисторским метрополії Киевское ставши очевисто честная инокиня Феодосия Хмелницкая, законница мнстря сто Вознесенского дівичого печерского, з синами своїми родными Стефаном и Михайлом ку записаню до книг судових консисторских подала лист доброволный вічистий запис с печатю и с подписом руки всечестной Магделены, игуменії мнстря дівичого печерского киевского, такъже и с подписанием свого имени и синов своїх превелебному в Бгу его млсти отцу Варлааму Страховскому, игумену свто Михайловскому Видубицькому киевскому и наследников его всей братії на реч в том записі нижей вираженную данный очевисто и доброволним сознанием своим ствердивши и змоцнивши, просила, аби прийняти до книг вписан (?) (...)*. Мы, суд дховный, до книг оного для вписаня приймуючи, читалисмо и так ся в собі міст: “Я, на имя Феодосия, инокиня мнстря Вознесения Гспдня дівичого печерского киевского, прозиваемая Мартишенкова Хмелницкая, жителка мнстрия того ж, за доброй памяти моей и розуму зуполного, расправивши діти мої гаразд, якови (?) на дітей моїх грунт ку уконтентованю их належал (?) з грунтов лежащих в уезді Корсунском им давши и их уконтентовавши добре, осталие грунта, прозиваемії футор Педани над річкою текучою Сакавыцею, также и млин мой власний на реці Роси на вишших (...)»* на одной гаті з Левинским з всіми до футора того и млина приналежностями, полями, лісами, сіножатями, гаєм, ставом, лугом, власные мої оные грунта не пенние и ни от кого либо (?) дарование и никому иншому нимало не заведенные ни волностью займанные, але власные мої мужем моїм Кондратом Мартишенком, прозиваемым Хмелницким, и самою мною выш помянутою черницею, живши еще за мужем моїм, небощиком, в мирі, купление его млсти гспдину отцу Варлааму Страховскому, игуменуі свого архангла Михайла видубицькому киевскому и братії вѣдѣчним (?) за золотих шестсот продаю, чте (?) продаем во вічност в уезді Корсунском близ села, прозиваемаго Дацков, маетности мнстря того ж видубицького над рікою вышпомянутою Сакавицею лежащие, которые вышпомянутие грунта их млstem отцом видубицьким пуцаю в посессию вічну, уже од оных грунтов себе самую и дітей моїх и кривних моїх близких и далеких абы нихто не важился препятія и ни малой турбації чинити, отдаляючи як хотят зативат и на свой пожиток оборочат, в чом теди для годности и певной віри при сем здоровом писаню моем даю на грунта оние отцом видубицьким и купчие спорие (?) певного ж ради відома кому би о сем продажи и куплі відать треба будет належало свідителство нижей подписом руки моей власной, яко не уміючая писма свтого крестом свтим с притисненем печати мнстря того ж помянутого Вознесения Гспдня дівичого

печерского киевского и с подписом руки еї млсти гспжи игуменїи мнстры того ж печерского.

Діялос в мнстрі Вознесения Гспдня дівичом печерском киевском року и дня вишписанного при Михаїлу, среднем сну моем, потом надспывши (?) при старшом сну моем натортой (?) при Стефану, жем волного волею моею отцом видубицким вышменованние грунта продала.

Писан року тисяча сімсот десятого місця марта (...) * першого дня. На том записі печать мнстры дівичого печерского киевского под знаком Вознесения Гспдня, а подпись рук тими словами:

инокиня Феодосия Хмельницкая з синами моїми Стефаном и Михаїлом, не уміючи писма свтого крестом стым подписуеся + + +

инокиня Магдалена, игумения монстра паненского печерского киевского иеромонах Григорий Кгошиевич, намісник консисторский сто Софийский”.

Которий выпис за очевидним обох сторон, продающей и купуючей, прошением яко дховних увес слово в слово з книг консисторских метрополии Киевской ест выписанный и потребуемой стороні поданный».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 325 зв.—3. — *Копія середини XVIII ст. Внизу документа намальовано коло, в якому написано: «місто печати», а ще нижче запис копіїста: «С подлинною сводил иеромонах Иларион». Запис перед документом копіїста: «Выпись з книг консисторских духовных метрополии Киевской»).*

№ 19

1710, квітня 5 (березня 2). — Корсунь. — Лист корсунського полковника Андрія Кандиби до ігумена Свято-Михайлівського Видубицького монастиря Варлаама Страховського (?)

«Превелебний в Бзі мсці отче игумен мнастира киевского видубицкого, а мой велце ласкавий блгодітелю.

Товариш наш сей Хома прекладал нам, что Романиха, Кононова невістка, продала превелебности вашей свою будто сіножать, лежачую нижей Юркових млинов, которую сіножать продавши, не заводила, поки еї власная, але у сего Хомину сіножать и нашу позаводила; зачим прошу превелебности вашей тую невісту Романиху розкажете зискати, аби конечно так з сим товаришем и з нами росправлення учинила свое власное продавши и заведши, пречестность вашу поки еї кгрунт skutком ствердивши, межи нами не чинила возмущения. Повторе жадаючи, превелебности вашей во всем зичливий и готов служит.

Его црского пресв[ітлого] вел[ячества] Вуйска Запорож[ского] полков[ник] корсун[ский] Андрей Кандиба.

З Корсуна марта 26 д[ня]».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 315 зв. — *Копія середини XVIII ст. Внизу документа намальоване коло, в якому написано: «місто печати», а ще нижче запис копіїста: «С подлинног[о] сводил иеромонах Иларион». Запис перед документом копіїста: «Писмо от Андрія Кандиби, п[олковника] к[орсунского]*

до игумена вид[убицького] о розїзді между его и монастырскою сіножати купленной у Романихи Кононовой невістки нижей Юркових млынов»).

№ 20

1710, серпня 7 (липня 27). — Корсунь. — Купча Тетяни Федорихи на продаж Свято-Михайлівському Видубицькому монастирю землі в Мисниковій долині і місця в с Дацьки

«Року тисяча сімсот десятого юля двадцат семого дня.

За відомом его мл. пана Стефана Бутовича, асаула Войска его црского пресвітлого величества Запорожского енералного, на тот час по указу ясне велможного добродія его мл. пана Иоана Скоропадского обоїх сторон Днепра гетмана, в Корсуні резидуючого.

Перед нами, Михайлом Романовичом, наказним полковником корсунским, Силою Петровичем, хорунжим полковим и атаманом городовим Павлом Неміровичом, войтом, и на тот час бурмистром, постановившиися Татияна Федориха, обывателка корсунская, чинила свое доброволное сознане в той стил пропонуючи, міючи я грунт свой власний, нікому ні в чом не пенний и в жадние долги не заведений, волний, свободний, яко то луку з ставом, лісом и нивами на Мисниковой долині будучим и плец в селі Дацках лежачий обмеж кгрунт Омелка Небабы, умислила з доброй моей воли без жадного, уховай Бже, насилия и примусу, обители стой Михайловской Видубицкой киевской за гроши готовие коп двадцят монети доброй продати, а у вічний депозит попустити; которие гроши руками моїми всі зуполне одобравши, яко я сама того проданого помененного кгрунту зрікаюся, так дітей и всіх моїх кревних и близких и далеких под винами правними отдаля[ю] вічисто, а яко доброволне предречоний кгрунт обители сто Михайловской Видубицкой киевской продажем, так тепер превелебного в Бгу его млости отца игумена и вперед быти міючих зо всею братею вічними посессорами чиню, которм волно тим у мене куплением грунтом як хотя владіти, даровати, продавати и як в найліпшим уживаню держати сим моїм доброволним записом так міти хочу и вічне ствержаю.

Ми, вишеписаний урад корсунский, вислухавши иж Татияни Федорихи в проданю грунту обители стой Михайловской Видубицкой киевской доброволностью сознатя, казалисмо записати и сей запис стороні потребующей при звиклой печати магистратовой видати в дому судовом року и дня вишей іменованих».

(НБУВ. ІР. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 318 зв. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа намальовано два кола, в яких написано: «місто печати», а ще нижче запис копїїста: «С подлинной сводил иеромонах Иларион». Запис перед документом копїїста: «Купчая на грунт Тетияни Федорихи, обывателки корсунской»).

№ 21

1710. — Київ Печерський. — Лист корсунського полковника Андрія Кандиби до дацьківського городничого щодо млинів на р. Росі

«Мні велце ласкавий приятелю мости отче городничий дацковский, блгодітелю мой.

Зачув я от слуг своїх, же дозорци мои млины ваши мнастирские подтопив и перешкоду великую учинили млинами моїми, зачим я нарочно пишу до господара своего, жеби дозорчому нашому за то изганив и потоки казав роскидати, чого и сам честност ваша міеш доглядати посполу з господарем моим, жеби на старом ладу було изнову як приказуют, що міні не мило, то и людям не зич, то волю себе оскорбити нижили обьител святую, а если б не міли так учинити за своею упартостю, то зволь ваша честност бо мене писати, хто будет упартий, то я знатиму, что с їм чинити, упартим. При сем молитвам святым отдаюся назавше.

З Печерского року 1710.

Честности вашей всего добра зичливий приятель и рад служити Андрей Кандиба п[олковник] к[иевский]».

(НБУВ. IP. — Ф. 160. — № 244. — Арк. 315–315 зв. — Копія середини XVIII ст. Внизу документа намальоване коло, в якому написано: «місто печати», а ще нижче запис копіїста: «С подлинних сводил иеромонах Иларион». Запис перед документом копіїста: «Писмо от Андрія Кандиби, пол[ковника] к[орсунского] о роскидане млинов и гребель»).